

Bibliography:

1. Дьолог О.С. Лексичні англіцизми як особливість сучасної мовної моди. *Закарпатські філологічні студії*. 2020. Випуск 13. Том 1. С. 43–47.
2. Зражевська Н. Проблеми медіа-культури у зв'язку з розвитком масової комунікації і масової культури. *Вісник Черкаського університету. Серія Філологічні науки*. 2007. № 108. С. 130–140.
3. Мар'їна Л. Концепти масової культури в глянцевиx журналах «MEN'S HEALTH» і «COSMOPOLITAN». *Вісник Львівського університету. Серія журналістика*. 2012. Випуск 33. С. 188–192.
4. Марчук Н. Традиційна та масова культури: компаративний аналіз. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Культурологія»*. 2015. Випуск 16. С. 79–86.
5. Радецька С., Петренко Є. Мова засобів масової інформації як джерело нової лексики та засобів вираження емоцій: загальний нарис проблематики на сучасному етапі розвитку мовознавства. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Випуск 61. Том 4. С. 79–84.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-404-7-47>

**IMPORTANCE OF IVAN FRANKO'S "GALICIAN-RUTHENIAN
FOLK PROVERBS" FOR DEVELOPING INTONATION
EXPRESSIVENESS OF STUDENTS' SPEECH**

**РОЛЬ «ГАЛИЦЬКО-РУСЬКИХ НАРОДНИХ ПРИПОВІДОК»
ІВАНА ФРАНКА У ФОРМУВАННІ ІНТОНАЦІЙНОЇ
ВИРАЗНОСТІ МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ**

Lebedenko N. Ye.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Broadcast and Television
Ivan Franko National University
of Lviv
Lviv, Ukraine*

Лебеденко Н. Є.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри радіомовлення
і телебачення
Львівський національний
університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Сучасна людина живе в епоху піднесення усного мовлення. Таку тенденцію простежуємо не лише в Україні, а й у світі. Уміння говорити, спілкуватися, комунікувати цінне і важливе не лише для працівників усномовних професій, а й для пересічних людей. Сучасний інформаційний потік надзвичайно потужний і різноманітний. Але, за

нашими спостереженнями, найбільшу увагу привертає мовлення щире, емоційне, правильно інтоноване. На це звернув увагу у своїй праці «Bel parlar gentil» ще Іван Франко. Письменник дуже цінував стиль усного мовлення селян, які виробили «...на основі власних, давніших початків і власного естетичного почуття ...той товариський, господарський стиль, повний ясності, скромності і простоти, який особливо сьогодні, в пору панування абстракції, претензійності, вишуканої кольористики та символізації... на кожного чоловіка з не затуманеною головою робить враження подуву свіжого повітря» [4, с. 20].

Найважливіше та найемоційніше в усному мовленні виражаємо за допомогою інтонаційних характеристик. Навіть якщо звук лише інтонувати, в ньому буде закладене певне значення, відтворене тим, хто вимовляє, сприйняте тим, хто слухає [2, с. 263]. В. Лизанчук влучно зауважив, що інтонаційне забарвлення є надзвичайно важливим чинником і нерідко здатне змінити семантику написаного слова і навіть надати йому протилежного значення [1, с. 67]. Тому для студентів факультету журналістики дуже важливо є навчитися правильно інтонувати тексти різних жанрів та за допомогою просодичних засобів передавати найтонші нюанси значень слів та висловів, виражати інтенцію висловлювання, спонукати реципієнтів до роздумів, висновків, зміни поведінки тощо.

Для розв'язання такого завдання практикуємо зі студентами різноманітні вправи на формування інтонаційних параметрів голосу (логічних наголосів, пауз, темпу, висоти голосу, гучності, тембру, інтонаційних відтінків тощо) на заняттях з «Основ культури усного публічного мовлення», «Теле– та радіокомунікації». Серед них вправи на фонаційне дихання, читання вголос після виконання партитури тексту, читання на швидкість, вимову конкретних звуків, заучування напам'ять швидкомовок, артикуляційні вправи на розвиток сили та гучності голосу, формування інтонаційного малюнку вислову тощо.

Добрим помічником у такій роботі стали «Галицько-руські народні приповідки» – найбільша за обсягом фольклористична праця Івана Франка, яка містить понад тридцять тисяч західноукраїнських народних приповідок, поданих на основі принципів науковості. Ця праця є джерелом для багатьох сучасних наукових досліджень, причому не лише літературознавчих, а й мовознавчих. Хоч останні поки що мало представлені.

Збірка містить приповідки та пояснення до них, що переважно скеровують читача до її (приповідки) генези. Іван Франко передав не лише автентичне звучання та значення приповідок, а й звернув увагу на особливості тональності цих приповідок, зробивши подекуди відповідні позначки. Письменник передав інтонацію цих паремій так, як відчував її

в устах селян. Це дуже цінний матеріал для науковців, які досліджують національні особливості інтонування української мови.

На тематичних заняттях з інтонаційних параметрів голосу телерадіожурналістів пропонуємо студентам факультету журналістики вчитися інтонувати приповідки відповідно до ремарок Івана Франка. Письменник подав найрізноманітніші позначки, що передають відчуття самим автором тональність мовця. Таким чином навчаємо студентів етнографічних особливостей українського народу, унікальності та дотепності живого слова українців та інтонаційних нюансів рідної мови. Головним елементом інтонації, що передає думки та емоції мовця, є мелодика [3, с. 140]. Саме на це звертає увагу Іван Франко, записуючи приповідки з уст галицьких селян. Тут подаємо приклади деяких із них, що містять Франкові вказівки та різноманітні інтонаційні нюанси:

Гумористично. *Збувся батько лиха: збув ся грошей з міха.* Гумористично названо гроші лихом, а їх утрату – увільненням від лиха [5, с. 80].

Догани. *Який батько, такий син: вдовбали з діжки сир.* Говориться з доганою: син плохий, та й батько не ліпший [5, с. 81].

Докору. *Блекоте, блекоте, блекотиш, а ци тото видіє?* З докором зупиняють такого, що говорить небилиці [5, с. 121].

Дотепу. *Бідний не не бо не має, скутий не не бо жалує.* Дотепна характеристика тверезих людей [5, с. 114].

Дражливо. *Ци не бачили ви Василя, пішло на весіля на друге селя?* Передразняють німців колоністів, що силкуючися говорити по-руськи калічать мову таким способом [5, с. 81].

Жалісливо. *Не за тото бито, що ходила в жито, тільки що дома не ночувала.* Дівчина прогулявши з парубками всю ніч, покарана батьком чи матір'ю, жалувалася: «Та же-м пішла в жито ... та же мі побили ... та же роблю, не дармую» [5, с. 91].

Жартівливо. *Моя бабка й твоя бабка продавала в небі ябка.* Жартують із далекого або неясного свояцтва [5, с. 64].

Здивовано. *Туда бий, а туда потече.* Дивувався якийсь, що вдарив другого по за вуха, а тому носом кров потекла [5, с. 92].

Зітхання. *Біда з бідов та й лихо.* Зітхання чоловіка, якому докучила недобра жінка або челядина [5, с. 97].

Іронічно. *Най ся тобі не бажит печеного хліба.* Іронічно: старайся обійтись без найконечнішого, щоб догодити скупому, нелюдяному господареві [5, с. 73].

Кепкування. *Бідного нагодуй, ще й додому дай.* Кепкують із бідного гостя, що часто кривдує зі скупі гостини [5, с. 115].

Цинічно. *Бога нема дома, виїхав до Куликова.* Цинічна відповідь львівського вуличника на питання: чи віриш в Бога? Значить хоч Бог і є, але мною не опікується [5, с. 128].

Нарікання. *Гірко, нещучисно бідувала.* Нарікала жінка, що в своїм житті перебула тяжку біду [5, с. 115].

Насміху. *Мала баба сина тай му портки вшила: на переді тісно, а на заді трісло.* Насміхаються, коли хтось робить не до ладу, не вмінючи гаразд [5, с. 59].

Огрязання. *«Бабо!» – «А ци я ти бабила?».* Огрязается жінка, коли хто без потреби назве її бабою. Бабити значить бути за акушера [5, с. 62].

Окрику. *Аціба від хліба! Засьи від Івасьи!* Окриком «аціба» або «ціба» проганяють пса. Це слово мабуть споріднене з чеським *šiba* (пес). Поговірки вживають, коли хтось виявляв занадто великі претензії [5, с. 55].

Погрози. *Виб'ю, аж ти буде с-а горіти.* Грозять малим, збиточним дітям [5, с. 89].

Потішно. *Бог батько ... а ми його діти.* Цими словами чоловік додає собі надії в противностях, мовляв: ще не все пропало, Бог дбає за мене [5, с. 128].

Сердито. *За блазньи мні маєш?* Сердито, коли хтось кпить собі з чоловіка або говорить таке, що не йде до речі [5, с. 121].

Отже, тут наведено лише деякі (дев'ятнадцять) відтінки тональності приповідок, які відзначав у своєму фольклористичному зібранні Іван Франко. У праці їх значно більше. Ці мовні аспекти паремій потребують подальшого ґрунтовного дослідження. Разом зі студентами вчимося виражати їх за допомогою голосу, таким чином тренуючи свою інтонаційну виразність мовлення та вловлюючи національні особливості інтонування української мови.

Література:

1. Лизанчук В. В. Основи радіожурналістики: підручник. К.: Знання, 2006. 628 с.
2. Михайличенко Н. Магія радіозвуку – бути побаченим і почутим. *Теле– та радіожурналістика*. 2017. Вип. 16. С. 261–266. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tir_2017_16_40
3. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія. К.: Головне видавництво видавничого об'єднання «Вища школа», 1981. 184 с.
4. Франко І. «*Bel parlar gentil*». *Франко І.: Збір. творів: у 50-ти т.* К.: Наукова думка, 1982. Т. 37. С. 5–20
5. Франко І. Галицько-руські народні приповідки. Цифрове перевидання, К., 2014–2021. URL: <http://mydrevo.s3.amazonaws.com/misc%2FGRNPrypovidky.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIZ7GG6QFCSA6TMGQ&Signature=zpgqlPw3maF9e17bQj%2BBAnLN1zM%3D&Expires=1705092487>